

A még nem véglegesített rekordok erre utaló megjegyzéssel szintén megtalálhatók a file-ben. A file-t minden éjjel naprakész állapotba hozzák. A file-ben tárolt 600 ezer rekord mintegy 800 ezer keresőkulccsal közelíthető meg, úgy, hogy a kulcsok 95%-a öt vagy kevesebb rekordot produkál. 1976-tól kezdődően a korábbi kör kibővül afrikaans, dán, észt, finn, izlandi, olasz, latin, norvég, román és svéd nyelvű könyvekkel. A file gyarapodása napi 550 új rekord.

A szolgáltatás továbbfejlesztési terveiben a MARC adatbázis mellett szerepel az LC rendelési nyilvántartása, a megjelenés előtt LC-számmal ellátott kiadványok jegyzéke, a könyvtár COMARC programjához más könyvtárakból származó input és géppel olvasható külföldi nemzeti bibliográfiák (a keresőszolgálat adatbázisának kiegészítéseként).

The MARC search service = Library of Congress Information Bulletin, 35. köt. 8. sz. 1976. febr. p. 105–106., 108./

(Sárdy Péter)

* * *

Alfa-numerikus információtároló és -kereső rendszer bevezetése az UNCTAD*-nál

Sokféle javaslat született már a hagyományos – deskriptorokon és logikai műveleteken alapuló – információkereső rendszerek hiányosságainak kiküszöbölésére. Az alábbi cikk egy új, összetett megközelítési módot mutat be.

A rendszerbe belépő *forrásanyag deskriptorokból és kötetlen szövegből áll*, amelyek együttesen alkotnak egy rekordot. A visszakeresési folyamat csak az előbbi használja fel.

Az ismertetésre kerülő rendszerben egy rekord (mely egy könyv, cikk stb. adatait tartalmazhatja) azonosító számát három kiegészítő szám előzi meg, amelyek visszakereséskor a rekordszám szerves részét alkotják majd. A kiegészítő számok szerepének megértéséhez tudnunk kell, hogy a rendszer a deskriptoroknak a következőkben leírtak szerinti hierarchikus rendbe sorolásán alapul.

A deskriptorok láncokká vannak összekapcsolva, egy vagy több lánc alkot egy szintet. Egy rekord leírásához több szintet is használhatunk.

Ez a hierarchikus rend lehetővé teszi, hogy utaljunk a deskriptoroknak a rekordban való viszonylagos fontosságára (szintek), egymáshoz tartozására (egy láncban vannak-e?), illetve mellérendelt voltára (egy szinten, de különböző láncokban vannak).

Az alábbi példában *három rekord deskriptoros leírását mutatjuk be*. A nagybetűk egy-egy deskriptort jelölnek. Egy láncban belül az összekapcsolást + jelöli, üres hely választja el a különböző láncokat, a szinteket pedig § jel határolja. A deskriptorok zárójelbe kerülnek.

10. rekord

/A+/C+/G+/H/ /A+/B+/G/§/E+/G+/H/

20. rekord

/A+/D+/G/H/ /E+/G/H/§/A+/B+/G/

30. rekord

/E+/C+/G/ /A+/D+/H/ /E+/G/H/§/E+/B+/H/

A rendszer működésének alapja az *inverz file*, amely a következőképpen épül ki:

A 10. rekord első láncának hatására az inverz file A, C, G és H sorába kerül majd a 10-es szám egy kétjegyű szám utolsó két helyértékére és kiegészítve a következő információkkal: az első két számjegy jelzi, hogy a lánc hányadik az adott szinten, a második két számjegy jelzi, hogy a lánc hány összekapcsolt deskriptort tartalmaz, majd egy számjegy jelzi a szint sorszámát. Így módon a 10. rekord első lánc a 0104110 sorszám generálását, tárolását és beírását idézi elő. A második lánc hasonlóan a 0203110, a harmadik pedig a 0103210 sorszámot generálja. A fenti rekordok végül is az 1. táblázatban szemléltetett inverz file-t eredményezik.

Információkereséskor a felhasználó ugyanezen elemek segítségével fogalmazza meg kívánságát. Pl. a „keresd /A+/D+/H/” utasítás hatására a rendszer csak a harmincadik rekordot fogja előhívni, mert ugyan a 20. rekordban szintén van A, D és H az első szinten, de a megfelelő lánc nem három, hanem négy elemű.

Sorszámok

Deskriptorok

1. táblázat

A	0104110	0203110	0104120	0103220	0203130				
B		0203110		0103220				0103230	
C	0104110				0103130				
D			0104120			0203130			
E		0103210	0203120		0103130	0303130	0103230		
F									
G	0104110	0203110	0103210	0104120	0203120	0103220	0103130	0303130	
H	0104110		0103210	0104120	0203120		0203130	0303130	0103230

* United Nations Conference on Trade and Development = ENSZ Kereskedelmi és Fejlesztési Konferenciája.

Ha a visszakeresés csak a fenti szigorú azonosság elvén lenne lehetséges, sok információ veszne el, azért a felhasználó kérheti az egyes kiegészítő jelzőszámok hatálytalanítását, illetve bizonyos intervallumot adhat meg rájuk, amelyben még elfogadható az adott rekord.

További rugalmasságot biztosít a rendszernek a „DE NEM” utasítás használata, pl. az /E/+G/+H/ DE NEM /A/ utasítás mind a 20., mind a 30. rekordot előhívja. Ezekben a rekordokban ugyan szerepel A, de nem E, G és H láncban.

A rendszer negyedik eleme a *strukturált tezaurusz*. Ennek felépítése olyan, hogy az inverz file segítségével egy gyűjtőfogalomhoz nemcsak a közvetlenül alárendelt egyedi fogalmakat kereshetjük meg, hanem a több lépcsőben alárendelt fogalmakat is stb.

Az ismertett rendszer előnye, hogy a kutató az öt érdeklő terület irodalmát *anélkül kutathatja, hogy felesleges információkat kapna*, míg a tágabb érdeklődésű felhasználónak lehetősége van a „tallózásra”.

/WASSER, N.: *An alpha-numeric information storage and retrieval system* = *Journal of the American Society for Information Science*, 25. köt. 6. sz. 1974. p. 374–377./

(Valkó Péter)

* * *

Eredmények és tervek a szovjet tudományos és szakkönyvtárak munkájának automatizálásában

A Szovjetunióban kb. 60 ezer könyvtár áll a kutatás és fejlesztés közvetlen és elsődleges szolgálatára. E könyvtárak tárolják az ország dokumentumvagyonának több mint 50%-át. Állományukat öt-hat évenként megkétszerezik.

A felhasználók szakirodalmi ellátásában ennek ellenére olyan zavarok keletkeztek, amelyeket a hagyományos módszerekkel a legnagyobb erőfeszítések mellett sem lehet kiküszöbölni. Gyökeres orvoslásuk csak a számítógépek alkalmazásának általánossá tételétől remélhető. A Szovjetunió illetékes tájékoztatói és szakkönyvtári központjai lényegében már kimunkálták a számítógépekre való áttérés koncepcióját, az *Össz-szövetségi Könyvpalota* pedig nekilátott az állami bibliográfiai, központi katalógizálási és kiadványstatisztikai rendszer számítógépesítéséhez. Ez utóbbi rendszereknek 1976-ban már működniük kellene.

A Szovjetunió Állami Nyilvános Tudományos–Műszaki Könyvtára 1975 februárjától hat alrendszerből álló és 15 feladat megoldására képes automatizált rendszert működtet. Ez gyakorlatilag megoldja a bibliográfiák készítésének, az állomány feltárásának és a könyvtár igazgatásának felhalmozódott problémáit. A következő lépést a hálózat irányításával kapcsolatos feladatok (gyűjtés, feltárás, őrzés, szolgáltatás, ellenőrzés

és tájékoztatás) számítógépesítésével kívánják megtenni. Mindez megköveteli, hogy a tagkönyvtárakban is megteremtsék azokat a feltételeket, amelyek egy ilyen rendszer működéséhez elengedhetetlenek. S itt nemcsak a különféle számítógépi berendezésekre kell gondolni, hanem a másoló- és a mikrotechnikai berendezésekkel, sőt: megfelelő raktárakkal és szállítóberendezésekkel való ellátásra is.

A számítógépekre való áttérés hatalmas feladatok elé állítja a módszertani munkát. Neki kell ui. – intenzív továbbképzéssel, folyamatos instruálással – megteremtenie az áttérés szellemi feltételeit. Ennek érdekében ki kell munkálni a hálózati központ – a Szovjetunió Állami Nyilvános Tudományos–Műszaki Könyvtára – és az ágazati alközpontok közötti korszerű módszertani munkamegosztást.

/TARAKANOV, K.V.: *Vnedrenie avtomatizacii v bibliotecsnuju praktiku – osnova dal'nejego povüsenija kacsesztva bibliotecsno-informacionnogo obszluzsivania* = *Naucsnye i Tehnicseszkie Biblioteki SzSzsZR*, 1976. 1. sz. p. 3–8./

(Futala Tibor)

* * *

Adatbázis-előállítók fejlődése és problémái az USA-ban

Az ASIDIC (*Association of Scientific Information Dissemination Centres* = *Tudományos Információ Szétszolgáltató Központok Egyesülete*) 1971-es ülésén számos, az adatbázisokkal kapcsolatos problémát tárgyalt. E problémák azóta nagyrészt megoldódtak vagy enyhültek, helyettük azonban újak s talán komolyabban merültek fel.

A korábbi, nagyrészt technikai nehézségek helyét most a fejlődéssel összhangban „ipari”, termelési problémák foglalták el. Fokozta ezeket az on-line (nagyrészt retrospektív) keresések ugrásszerűen növekvő száma.

A problémák gyökere: az állam beavatkozása az üzleti életbe, az állam versenye a magánszektorral, az ár-diszkrimináció, a licencialis megkötések stb. Ezek pedig az adatbázisok előállítói mellett kihatnak azok feldolgozóira és közvetítőire is. Tudomásul kell venni, hogy az adatbázisokkal kapcsolatban álló intézmények tevékenysége összetett, foglalkozniuk kell előállítással, forgalmazással, közvetítéssel, felhasználással kapcsolatos tennivalókkal. Néhány tipikus probléma a közelmúltból:

1. Egy állami szerv kifejlesztett egy adatbázist, amely széles kört érdekelt volna. Az állam azonban csak a kijelölt intézményeknek biztosította a hozzáférést – ingyen. Később módosítva döntését, jelezte, hogy további felhasználóknak is hajlandó eladni, de – aránytalanul magas áron.

2. Egy adatbázis-előállító évek óta, szerződés alapján, állami adatbázist készít privát számítástechnikai inté-